

BOEKBESPREKING

Dr. H. Wiersinga: „*De Verzoening in de theologische Diskussie*”, tweede druk, J. H. Kok, Kampen, 1971, 224 pp., R3,75.

Op 15 Januarie 1971 het ds. Herman Wiersinga, studenteleraar van die Gereformeerde Kerk in Amsterdam, aan die Vrije Universiteit gepromoveer met bg. dissertasie. Binne 'n enkele week, na ons verneem, is die boek uitverkoop. Daarom het 'n tweede druk reeds so gou verskyn.

Om 'n oorsig van die inhoud en insig in die bedoeling van die boek te kry, sluit ons ten nouste aan by die skrywer se eie opsomming in Engels agterin.

1.1. Die moderne mens is vervreemd in die algemeen, selfs die moderne kerkklidmaat, van die Bybelse boodskap. Watter betekenis het die evangelie van versoening van God met die wêreld deur Jesus Christus vir vandag se situasie van nie-versoening? Is die gebruik van die tradisionele kerklike taal voldoende? In die twintigste eeu het die saak gelukkig weer aktueel geword, o.a. deur die werk van die Sweed Aulén, die Switser Brunner en Bart en die Duitser Bonhoeffer, asook later dié van J. A. T. Robinson en D. Sölle. Die saak is ook teologies aktueel deur kerklike stukke soos „The Confession of 1967” in Amerika, die „Stellungnahme des Theologischen Ausschusses und Beschluss der Synode der Evangelischen Kirche der Union”, Gütersloh, 1968 en „De tussenmuur weggebroken, Herderlijke Brief van de generale synode van de Nederlandse Hervormde Kerk over de prediking van de Verzoening”, 1967. As uitgangspunt van hierdie studie word die woord „satisfaksie” geneem.

1.2. Na bg. inleidende hoofstuk volg twee hoofstukke oor die verhouding en verband tussen versoening en die beeld van God. Dit is noodsaaklik omdat daar gepraat kan word van 'n „hermeneutiese sirkel” tussen die dogma van die versoening en die dogma of leer van God. Dikwels is die versoening vertolk as 'n satisfaksie (ons bly hier maar by die skrywer se eie woord en gebruik nie die meer Afrikaanse „bevrediging” nie, D.M.) vir die toorn van God. Christus het die toorn gedra en dit derhalwe gestil. As ons die Ou Testament ondersoek sien ons dat die wending van toorn na ontferming gelykstaan aan die bekering van die volk. In die Nuwe Testament ontkom mens aan die komende toorn deur in Christus te glo. Nêrens is expressis verbis gestel dat Jesus die toorn van God gedra het en dit deur Sy lyding en dood weggeneem of gestil het nie (placare). Ons moet dus nie praat van die lyding en dood van Christus as 'n versoenende handeling nie.

1.3. Die derde hoofstuk behandel dié beeld van God wat meer invloedryk is in Westerse teologie, nl. „the image of the God of a legal system”, soos dit veral aan die orde gekom het met Anselmus se „Cur Deus Homo”. Hy was die eerste om te kom met die versoeningsteorie waarin God satisfaksie eis, ter wille van Sy eer en die handhawing van Sy regstelsel. Die Hervorming het volgehou met Anselmus se terminologie en sy „legal framework”, hoewel dit meer

vasgehou het aan die daadwerklike plaasvervangende lyding-as-straf van Christus. Hierteen was daar dikwels besware, wat bestry is maar ook steeds ondersteun is. Die meer moderne eksegeese het tot die slotsom gelei dat nêrens in die O. of N.T. van „straffende geregtigheid” (iustitia distributiva, vindicativa of retributiva), of van ’n geregtigheid van God, wat as ’n norm fungeer en assodanig straf of satisfaksie vereis, sprake is nie.

1.4. In die vierde en vyfde hoofstukke word die amp en werk van Christus ondersoek (W. verkies die woord „rol” bo dié van „amp”, omdat dit minder „belas” is, p. 88. D.M.). Hoewel Christus nie die toorn van God dra nie en nie satisfaksie aan Sy geregtigheid gee nie, moet mens nie tog aanvaar dat Hy plaasvervangend gesterf het nie? Word Sy dood nie in die N.T. as offerdood beskryf nie? Dit bring ons by die vraag of Christus as Middelaar gely het qua Leur of qua homo. Volgens Anselmus was dit lg. omdat die mens satisfaksie aan God moes verskaf. Die Hervormers het iets van hierdie verdeling van funksies gehandhaaf. Die middelaars in die O.T. het namens God opgetree, afgesien van hulle menslike natuur, maar het ook die mense verteenwoordig (sonder die gedagte van plaasvervanging in strenge sin). Die goddelike en die menslike mag nie van mekaar geskei word nie en nie teen mekaar uitgespeel word nie. Die N.T. noem Jesus die „Middelaar tussen God en die mense” (1 Tim. 2 : 5). Wat Sy verteenwoordiging betref, staan dit vas dat Hy eers as God optree en tweedens as mens, sonder spanning tussen die dele en sonder die moontlikheid om lg. apart te stel, d.w.s. dat Hy qua homo alleen satisfaksie aan God sou verskaf.

1.5. Woorde soos „plaasvervangend” is disputabel en moet vermy word. Christus se verteenwoordiging van ons, kan as eksklusief beskryf word omdat Hy die eerste was, Hy het voor ons uit gegaan. Daar is ook ’n inklusiewe verteenwoordiging insoverre ons as *nuwe mense verteenwoordig is in Hom en Hly ons saamneem in navolging. Hy verteenwoordig nie die skuldige, strafbare mens nie, maar die nuwe, die gehoorsame.* Dus geen satisfaksie wat dan die goddelike en menslike sou skei nie.

1.6. In die vyfde hoofstuk gaan dit oor die N.T.-gedagte van Jesus se dood as offer, wat genoegdoening verskaf en versoening bewerkstellig. W. betoog dat, s.i., die spits van die versoening in die O.T. gerig is op die sondes wat opgeruim moet word, en die spits van die offers op die mens se verandering van hart. Die O.T.-offer is ’n diens van God aan die mense, en nie andersom nie. By die mens verwag dit slegs kessie en bekering, hoegenaamd dus geen satisfaksie nie. Jesus gee nie Sy bloed aan God nie, maar aan die mense. Dit roep tot berou en bekeer die mense. Die doel is om die kettingreaksie van bloedvergieting te beëindig. Dit is die prys wat God, of Jesus, moes bring om die mense so reg te „skok”. Die gedagte van „losgeld” of „losprys” dui nie op finansiële vergoeding aan God nie, maar is slegs beeldspraak om aan te dui wat God bereid was om te gee.

1.7 Ten slotte word nou die vraag behandel of die O.T. en

sommige plekke in die N.T. die gedagte van oordrag van skuld regverdig. Die werkwoorde vir „dra” „point towards a sharing the burden of sin by the prophets and by Jesus, not towards a taking over of sin in the strict sense of ‘exchange’”. Nêrens is ’n teenwaarde betrokke, wat dan aan God sou gegee moet word as voorwaarde van versoening. „Christ’s sacrifice does not arouse our indignation because it gives us an alibi (via a transfer of guilt), but because it *precedes our new deeds* a priori in an unique salutary situation”.

1.8. In die laaste hoofstuk word die bevindinge nou in ’n wyer verband gestel. In die Bybelse raamwerk van versoening, stel W. dan dat „versoening” as wegdoen-van-sonde God as subjek het en die mens as objek. Die Griekse woord vir versoening beteken letterlik „verander”. God verander die mens en sy situasie deur Sy versoerende dood. God wil die mens se redding. Ons kan nie van die N.T. aflei dat God die kruis as noodsaaklik gewil het nie. Ons moet die aktualiteit van Golgota aanvaar, sonder om te probeer om die „waarom” te verklaar. As ons Anselmus se leer as objektief sou kon bestempel, en dié van Abelard as subjektief, dan kan ons nie tussen hulle kies nie, maar moet ons ’n derde weg soek. nl. die leer van „versoening-sonder-satisfaksie”. Hier kan ons Tillich, Sölle, Montefiore en Lampe noem.

1.9. Bybelse kriteria vir so ’n leer van versoening is die volgende: *geskiedenis* van die versoening moet ernstig geneem word, die *treffende verbond-struktuur* daarvan, en die voorstelling van die geskiedenis van die versoening as ’n *nog-steds-voortgaande daad*. (Kursivering van Wiersinga). Die laaste kriterium maak die figuur „moontlik/reël” onmoontlik, asook die gedagte dat die essensiële alreeds gedoen is. Hierdie alternatiewe versoeningsleer is effektief, o.a. in kriminele reg en wêreldpolitiese verhoudinge. Dit maak ook duidelike prediking moontlik, wat egter nie die onverwyderbare skandalon of ’n „*gratia praeveniens*” in die koms van Christus wil wegneem nie. „But is important to let go *non-biblical home-made terms* (with the notions linked) for the sake of clarity. This will be served best by a new ‘*oscillating*’ reading of the places about atonement from the specific biblical contexts”.

2. Uit bostaande is dit baie duidelik dat ons in hierdie boek te doen het met iets totaal-nuuts in die Gereformeerde Kerk. *Buite en langs* die lyn van die Gereformeerde belydenis en teologie was daar deur die eeue heen al baie soortgelyke leringe, niesteenstaande die feit dat Wiersinga juis vir die modernste moderne mens wil skryf. Dr. P. G. Schrottenboer gee in die R.E.S. News Exchange, Vol. VIII, no. 2 van 23 Februarie, ’n gerieflike oorsig oor sommige reaksies in Nederland:

2.1. Prof. J. van der Berg verklaar in *Centraal Weekblad* dat dit hom tog skyn asof die tradisionele versoeningsleer baie meer Bybelse fondament het as wat Wiersinga wil erken. Lg. se leer mag dien as aanvulling, maar nie as vervanging van die konfessies nie.

2.2. Ds. L. H. Kwast skryf in *De Friese Kerkbode* dat hierdie

boek die hart raak van wat in die kerk geglo en geleer moet word. Hiermee is veel meer op die spel as die gravamen van 'n paar jaar gelede teen gedeeltes van die Dordtse Leerreëls, en ook veel meer as wat op die Sinode van Sneek verlede jaar die aandag geniet het.

2.3. Ds. J. H. Velema sê ook, in Koers, dat dit om die hart van die Evangelie gaan. Dit val die reformatoriese leer van die versoening aan en sny die hart van die Evangelie uit. Hierdie tesis gee die teologiese fondament vir die idee van menslike solidariteit, die eensydige stryd teen diskriminasie, die politiek van versoening met die Kommunisme, ontwapening en die weiering om wapens te dra.

2.4. Prof. Herman Ridderbos (in *Centraal Weekblad*), bring die dissertasie in verband met die verandering van die grondslag van die Vrije Universiteit (vanaf spesifiek Gereformeerd na algemeen-Christelik — DM). Tot dusver was alle dosente aan die V.U. bevestig in die Gereformeerde kerke, wat in die toekoms dan hoegenaamd nie meer noodsaaklik sal wees nie. Die wetenskaplike werk van dr. Wiersinga kan nie losgemaak word van sy amp as predikant nie, hoewel die skryf van die tesis nie amptshalwe was nie. Hy, Ridderbos, het beswaar teen die geruislose revolusie in die kerk, wat bots met die waagtigheid van die kerk. Daar moet nou tot duidelikheid in die kerklike lewe gekom word. Die boek is 'n soort van 'n toetszaak.

3. Waar ons nou in (1) kortliks weergegee het wat die skrywer self van sy boek sê, en in (2) wat enkele ander daaroor geoordeel het, wil ons nou probeer om onself rekenskap te gee van wat hy in die boek self sê. Ons wil probeer om hom nie aan te val nie of te verdedig nie, maar om sy leer te ontleed, te tipeer en, indien moontlik, 'n paslike naam te gee.

3.1. *Sy vertrek- of/en mikpunt*: die verlossing en heil van die Evangelie aan die moderne mens, in modern-verstaanbare taal, sodat dit effektief kan wees in die moderne wêreld. "... wet en profeten verkondigen de van God uitgaande verzoening als het herstel van de persoonlijke integriteit én dat van de volks- en volkengemeenschap, de sjalom. In de messiaanse toekomst zullen sexen, generaties, „klassen" en volken zich verzoenen... De komst van messias Jezus realiseert het persoonlijk herstel... en heft de feitelijke diskriminaties op... de grote „verandering" in de menselijke situatie" (pp. 1—2).

3.1.1. Die moderne mens begryp nie meer die gangbare kerklike taal nie, is verleë met die woord „atone" (p. 199) en met al die begrippe in verband met die leer van satisfaksie. „Onze generatie heeft de grootste moeite met het beeld van een „persoonlijk" God *überhaupt*. Dat betekent ook dat de niet alleen dogmatische maar ook bijbelse kategorieën van schuld en begenadiging, rechts-geding en verzoening voor ons moderne besef in de mist raken" (p. 41, kursivering van W.). „De Vader was beledigd, de rechtsorde verstoord, er moest een straf volgen, deze straf kwam op de Zoon terecht. De rechtsorde werd zo hersteld. Nu gaat deze opvatting uit van een wat eenzijdig besef dat niet meer geheel het onze is...

Wij hedendaagsche mensen zien echter schuld en kwaad over het algemeen persoonliker. Niet een *rechtsorde*, maar *iemand* is geschonden en beledigd. Het goedmaken gaat niet door pijn en straf, maar door excuses, werken en liefde" (p. 67, kursivering van W., wat hier aanhaal uit die „De Nieuwe Katechismus”, van 'n aantal Rooms-Katolieke biskoppe, 1966). Op p. 132 word Lekkerkerker aangehaal, wat in 'n sekere verband wou aantoon „dat offervoorstellingen inderdaad ‚verdragelijk’ zijn voor het moderne levensgevoel”.

3.1.2. Wiersinga begin op p. 1 met hierdie kwessie „van de relevantie van de bijbelse boodskap voor mense en saamenleving vandáág en eindig op pp. 199—203 met dieselfde saak. Daarom stel ons dat dit beide sy *vertrekpunt* én sy uiteindelijke *mikpunt* is. Deurgaans kan mens nie die gevoel kwytraak dat die moderne lewensgevoel cintlik *norm* word vir beide dogmatiek en Skrifverklaring nie. Regverdigheidshalwe moet ons noem dat hy op p. 1 verklaar dat hy 'n ope oog het vir die gevaar van sy teologiese metode: „Wij kunnen hoogstens een open oog hebben voor het gevaar, dat onze legitieme belangstelling voor geschiedenis, aardse horizon, aktualiteit en funksionaliteit verzándt in ‚historisme’, ‚horizontalisme’, ‚aktualisme’ en ‚funktionalisme’”. Verder beklemtoon hy dat baie duidelik onderskei moet word tusschen „onaanvaarbaar” en „onverstaanbaar”: „Inderdaad brengt het evangelie ergernis met zich, die als ‚ware ergernis’ niet met verstaanbaarmaking te verhelpen is. Deze ergernis ligt in de erkenning van de gemeenschappelijke schuld en in het besef aangewezen te zijn op de van God uitgaande verzoening. Het onopgeefbare skandalon ligt in onze menselijke onwil onze outonomie op te geven teenover de (voorschands) ‚heteronome’ genade” (p. 200). Waar hy stel dat ons die Bybeltekste in 'n nuwe konteks moet lees, voeg hy by: „Naar ik *hoop* word deze ‚nieuwe konteks’ *niet zozeer aangereikt door onze eigtijdse beseffen* als wel door een nuwe openheid voor het bijbels ‚idoom’ (en dan denk ik niet alleen aan het taaleigen, óók aan het voorstellings-eigere van die H.S.)” (p. 203).

3.2. *Sy metode*

3.2.1. Wiersinga praat van die „getuigende gemeente” en van die „dokumenterende teologie”. Hy karakteriseer die hedendaagse „*theologiseren*” as „het aanwysen van die relevantie”, en erken dit as tydgebonde en riskant. „Vroegere modellen van theologiseren waren echter niet minder riskant. Ik denk aan het rationale model van die skolastiek en aan het emotionele model van die ‚ervaring’. Deze hebben voor die nodige schade gezorgd, zeggen wij achteraf” (p. 1). „Deze (d.w.s. Wiersinga s'n. D.M.) oriëntering aan die daaden van God en die mense, aan die heilsgeschiedenis die eeuwen door, kan ons uit die impasse halen waarin het haast onontwijkbare dilemma van skolastisch-metafysisch theologiseren óf eksistentialistiesch-anthropologiesch theologiseren ons brengt. Beide typen van theologiseren stuiten nl. op het probleem van die uniciteit van Christus’ messiaanse werk: ze zijn te ‚statisch’ om die voortgang en die beslissende skakels in die geschiedenis van het heil te honoreren” (p.

183). Verder waarsku hy teen allerlei eietydse beelde en segswyses, „modebeelden van deze tijd”, wat aanvanklik bedoel word om die Bybelse voorstelling te vertaal, maar wat mettertyd selfstandig en „sakrosankt” word (p. 201). „Het lijkt mij inderdaad geboden niet-bijbelse termen (en gedachten-komplexen) als ‚satisfaksie’, ‚verdiensie’ en ‚plaasvervanging’ te laten vallen. Positief betekent dat een verdubbelde zorg voor het ‚vertalen’ van de wél-bijbelse beelden als verzoening, gerechtigheid, middelaarschap, offer en prijs. We zullen deze beelden niet kunnen missen. Ook zij zijn *mêer dan principiëel-verwisselbare illustraties, zij zijn karakteriseringe en kwalifikaties. Zij moeten echter toegelicht worden vanuit de O en NTische* kontekst. In het voorgaande heb ik geprobeerd zo ’n ‚vulling’ van de beelden rënd de verzoening en van de verzoening als zodánig aan te brengen. Meermalen bleek daarvoor een sterke ‚oscillatie’ nodig, d.w.z. een ‚slingering in het waarnemingsvermogen’ ” (pp. 202—203).

3.2.2. Meer in besonder tipeer Wiersinga sy studie as dogmaties. „Met dit adjektief vermyd is bewust twee andere, meer gekompliseerde adjektieven. Uit een terecht wantrouwen teen een geisoleerde systematiek kiest men nogal eens voor ‚exegetisch-dogmatiese’ of ‚dogmatiesch-hermeneutiese’ studies. Ook ik wil graag de hermeneuse (de skakel van de verstaanseutel) en de exegese (de weerbarstige teksten) een eerste en laaste woord laten . . . Het andere adjektief dat ik vermyd is ‚dogmahistoriesch-dogmatiesch’ . . . Het gaat mij in deze studie . . . om een ‚morfologiesch’ ondersoek van het voorstellingskomplex ‚satisfaksie-aan-God’ in het gehêel van die verziensleer en verzoeningsboodskap. . . . Ik ga niet uit van een indeling die wordt gemotiveerd door die bijbelgegewens of êen die ontleend wordt aan bepaalde dogma-historiese figuren of periodes”. Die eie stem van die dogmahistorikus en dié van die eksegeet is sinvol, maar geen van beide mag die dogmatikus in die rede val nie. Hy wil hom laat lei deur die trefwoord ‚satisfaksie’ en nagaan hoedat dit na verskillende kante gefunksioneer het „en mij afvragen of die bijbelse gegewens deze voorstelling legitimeren dan wel in die rigting van een andere voorstelling wijzen” (p. 11).

3.2.3. Uiteindelik kom Wiersinga by drie Bybelse kriteria vir ’n versoeningsleer uit soos gegee in (1.9.).

3.2.4. Ons gee Wiersinga hier buitengewoon volledig self die woord omdat hierdie uitsprake oor sy metode en sy toepassing daarvan deurslaggewend is vir die resultate waartoe hy uiteindelik kom; verder omdat dit nie helder en duidelik is nie. Aan die een kant lyk dit of hy die openbaring van God aan Israel, in ou terme: die Besondere Openbaring van God, wel erken, en verder nog uitgaan van en werk met die ou Gereformeerde beginsel dat die Skrif sigself verklaar, deur hom die konteks genoem. Aan die ander kant staan ons voor die verbysterende feit dat hy by totaal andere konklusies uitkom as die Gereformeerde belydenisskrifte en „tradisionele” teologie. Van den Berg sien dit nog as moontlik komplementêr, maar Kwast en Vellema as anti-tese, en Ridderbos as ’n toetssaak (21.—

2.4. hierbo). Het ons hier met 'n ketter te doen, wat so geleidelik en fyn van die pad van die waarheid afdwaal dat mens hom byna nie kan betrap nie, of het ons met 'n gelowige te doen wat eintlik nou vir die eerste keer die volle en duidelike waarheid van die Skrif ontdek en uitgewerk het? Of met 'n onduidelike mengsel van albei?

3.2.5. Miskien is dit moontlik om tot duidelikheid te kom as ons eers die kernvraag kan beantwoord: wat bedoel Wiersinga met „*oscillatie*”, „*slingering in het waarnemingsvermogen*”, en wat bedoel hy met O. en N. Testamentiese *konteks*? Stilswyend sluit hy duidelik aan by die antimetafisiese rigting in die teologie, blykbaar veral by Kuitfert, en wil hy eintlik alles verklaar uit die *leefwêreld* van die mens (by Anselmus die feodale leefwêreld, p. 45), en dan wel in sy korrelatiewe verhouding met die Verbondsgod (ons skryf met opset verbond met 'n hoofletter en god met 'n klein lettertjie). „De bijbelschrijvers hadden om zo te zeggen geen last van „anti-anthropomorfisme” (p. 20). „Anselmus theologiseert zonder de heilsgeschiedenis en dat moet wel ontsporen” (p. 44, kursivering van W.). Waar Wiersinga duidelik stel dat die „heilsgeschiedenis” ’n „*nog-voórtgaande* geschiedenis” is (p. 184 en 1.9. en 3.2.3. hierbo), kan mens dit nie begryp waarom hy so beslis praat van „de *toch* verjaarde belijdenisschriften” (p. 5) nie, so beswaar het teen die belasting van die woord „amp” (p. 88) en in die algemeen die kofessionele groei van die kerk en die dogmahistoriese ontwikkeling van die teologie eintlik heeltemal opsy sit. Selfs Paulus word gedeeltelik uitgeskakel vanweë sy rabbinistiese leefwêreld (pp. 72—74). Dit lyk dus asof die *konteks* vir Wiersinga nie die werklike geskiedenis van die heil is nie, d.w.s. in dié sin waarin die gewone mens en gelowige die woord gebruik nie, as iets wat op 'n bepaalde plek en op 'n bepaalde tyd gebeur. Die *gang* of deurlopende lyn vanaf skepping *in die begin*, oor sondeval tot by die voleinding aan die einde vind ons nêrens in sy gedagtegang of betoeg nie, behalwe waar hy Pannenberg aanhaal (p. 194). Die konteks is die „still proceeding act”, die hier en die nou, mens en god in korrelatiewe verbondstruktuur. Dit is iets meer en voller as die naakte eksistensie van die ek van die eksistensialisties-antropologiese teologiese. L.W.: Wiersinga gee steeds voorkeur aan die werkwoord teenoor die naamwoord „teologie”, dus hier ook weer die *daad* van die hier en die nou teenoor die *resultaat* van vroeëre dae. Dus ook geen outydse *raad van God* meer nie, daarom 'n nuwe verklaring van die „bijbelse dei” (Grieks), van die *boulé* as God se heilsplan, en die konklusie dat die kruis van Christus eintlik nie noodsaaklik was nie in die sin van vooraf deur God beplan (pp. 169—170). In dié lig kan ons miskien „*oscillatie*”, ’n „*slingering in het waarnemingsvermogen*” verstaan: daar is geen vaste lyn in die openbaringshistoriese gang nie, daar is geen vaste ankering in een of ander „bonatuurlike” Godsopenbaring nie, daar is slegs die heen-en-weer-spring van los vonke, los dae, los korrelasies tussen die mens en die Verbondsgod, van situasie tot situasie, in die Skrif en ook ná die Skrif. In hierdie los konteks-situasies kan die waarneming van dit wat ge

gee is, vandag, in die moderne leefwêreld, en van wat geopenbaar is in die *leefwêreld* van die Israëliete, Paulus e.a., slegs slingerend wees: slingerend vanaf die Israelitiese verbondsstruktuur, oor en deur die Griekse neiging tot en liefde vir die metafisiese, deur die Middeleeuse feodale wêreld, oor Dordt tot vandag by Sölle en Bonhoeffer, e.s.m. Hierdie slingering is noodsaaklik sodat dae los kan kom, nie verstar in die resultate of uitkristallisasies van vorige dae nie. Is dit nie die gang van die geskiedenis soos dit in allerlei vorme van evolusionisme na vore kom nie: 'n gespartel en 'n gespook, vorentoe, sonder om te weet waarvandaan en waarheen. Dit is geen sikliese denke nie, maar 'n oscillerende heen-en-weer slinger, waarin dan waargeneem moet word wat waarneembaar is, in die *konteks van hier en nou*.

As konteks sō beperk word, dan kan dit nie anders nie as dat die grootste deel van die waarhede in die Skrif geopenbaar moet wegval of opsetlik weggelaat moet word nie. Wiersinga het „satisfaksie” as sleutelwoord geneem en dit onbybels bevind. Dit kon hy slegs doen deur heen en weer te slinger in sy waarneming van die Bybelse inhoud, wel sō dat hy net getref of waarneem dit wat in sy kraam pas, morfologies soos hy dit noem. Hy het nie van binne-af uit die Bybel uit begin nie, maar by die moderne mens wat verleë is met die woorde „atone”, „satisfaksie”, „skuld”, e.s.m. Van diē mens af is hy na die Bybel en van die Bybel weer terug na die mens. Geen wonder dat hy net kon vind wat hy gesoek het, nl. dit wat relevant is vir diē bepaalde menstipe. In outydse terme kan ons hom dus nie anders as biblisis tipeer nie, d.w.s. iemand wat die Bybel misbruik om 'n buite- of/en nie-Bybelse gedagte te regverdig.

3.3. Die „beeld van God” en die inhoud en gesag van die Bybel.

3.3.1. Ons vrees dat gevare van versanding in „historisme”, „horizontalisme”, „aktualisme” en „funktionalisme”, waarvoor Wiersinga bedug was (p. 1), hom tog oorweldig het. „De relevantie van de ‚vertikale dimensie’ voor de ‚horizontale dimensies’ laat wat betreft de bijbelse boodskap geen twijfel toe”. Dit is reg en waar, maar dan gaan W. dadelik verder: „Of om de onbijbelse figuur van ‚vertikaal-horizontaal’ te verlaten: Jahwe’s verbondsdaden bedoelen vanzelfsprekend verbondsmatige verhoudingen tussen mensen en mensengroepen: . . .” (p. 2). Ons kan ten volle toegee dat die terme vertikaal-horizontaal nie letterlik uit die Bybel kom nie en daarom ook maklik tot misverstand kan lei, o.a. deur te ontwikkel tot 'n onbybelse teenstelling. Aan die ander kant kan die nie-gebruik van sodanige terme ons daartoe verlei om slordig en on-onderskeidend te dink. Met die verlies van die woord „vertikaal” gaan alte maklik die verlies van die gedagte saam. Dit meen ons al in kiem te bespeur in die tweede aangehaalde sin van Wiersinga in verband met die verbond. Soos reeds gesê sluit hy o.i. baie nou aan by Kuitert en dus ook by die gedagte van God en mens as „partners” — waarmee God dan maklik geleidelik ook verhorizontaliseer word

Net so ook Sy besondere openbaring, die Bybel. Die menslike faktor kom so sterk op die voorgrond te staan dat dit allesoorheersend word. So praat W. dan van Anselmus se „beeld van God” as komende uit die feodale leefwêreld, d.w.s. van „onder af”, vanuit die bloot-menslike. Dit geld vir Paulus en almal in die Skrif tot by Moses: alles word steeds versmal en vervlak tot die konteks van hier en nou en hierdie of daardie mens of mense.

3.3.2. Hierin kom o.i. dan die radikale antitese uit tussen die metode, werk en konklusies van Wiersinga teenoor die van die kerk deur die eeue heen, wat ons betref in besonder dié van die Gereformeerde Kerke, belydenis en teologie. Waar hy predikant is van een van die Gereformeerde Kerke word dit vir hom en dié kerk 'n toets-saak, 'n gewetensvraag van waaragtigheid al dan nie, vir ander daarbuite 'n saak van gebed en getuienis. Hierdie getuienis is uitgespreek en vasgelê in die Gereformeerde Kerkkennis en berus op die geloof en praktyk om teologies, d.w.s. van „bo af”, van God af te dink en nie andersom nie. Dit is geen wêreldvreemdheid of irrelevansie nie, maar die herskepping en bekering van 'n in-sonde-gevalle skepping van God Drie-enig. Wat woorde en terme betref kan ons met een enkele duidelike voorbeeld voistaan: Paulus het die Griekse wysgerige en gnostiese *horisontale* teenstelling tussen die begrippe gees en vlees, in die sin van goed teenoor sleg, geneem uit die destydse leefwêreld maar dit omskep in die „konteks” van die *hele Bybel*. Hy het daarvan 'n *vertikale* teenstelling gemaak van Godegehoorsaam teenoor sondig, en dit glad nie meer geïdentifiseer met die menslike gees en die menslike liggaam en die stof nie — soos wel die geval was in die Griekse en gnostiese denke.

3.3.3. Met „konteks van die hele Bybel” bedoel ons die „waarneming” in kinderlike geloof van God, Sy Woord en die ganse heelal as sy skepping, en dan nie staties nie, maar dinamies, vanaf die begin tot aan die voleinding, in 'n vaste, maar nie-verstarde of verstarrende, gang, historie volgens die raad van God. (Om dit wat ons daarin geopenbaar is volledig in heldere begrippe vas te lê en in verstaanbare woorde uit te spreek, het ons die beelde en modelle van *alle* tale en alle tye en alle volke nodig, vanaf Adam tot en met Einstein vandag. Dit ook is ons gegee van God (soos bely in art. 2 N.G.B.) om te gebruik tot Sy eer.) Om die inhoud hiervan te vergelyk met dié wat Wiersinga gee, is te omvangryk om hier te doen en eintlik hier onnodig en nutteloos. Hy is in elk geval eerlik genoeg om self te sê waar hy verskil van die sg. tradisionele opvattinge en begrippe, asook geloofsartikels. Waar hy dit nie uitdruklik sê nie of self moontlik nog nie raaksien nie, daar het ons in voorgaande bespreking van sy werk dit probeer aantoon en ont-leed in hoofsaak en konsekwensie.

Hammanskraal.

D. C. S. van der Merwe.

Opmerking: Kursivering van DM tensy anders vermeld.